

Pósa Zoltán

I. A PRÓFÉTA ELSŐ PRÓBATÉTELE

A plakátfestő kalligrafikusan, cirkalmasan, komótos élvezettel pingálja a külvárosi szatócs új cégtábláját: „Feskántos Márton gyümölcs és zöldségkereskedő”. Már a végeredményt gusztálgatja, tagadhatatlan önelégültséggel, amikor a metszett, görög profilú, rőt, halvány kecskeszakállas Feskántos sópánkodni kezd: Uram, nem ezt kértem magától! Csak annyit kellett volna a táblára festenie: „Feskántos Márton gyümölcskereskedő”.

– De hát ez így szokás – nevet a festő, s egészen megdöbben attól, hogy Feskántos alabástrom-porcelán arca gránátalmavörösre vált, öklét magasba emeli, a Kalapó kocsmá kopott asztalára csapna, de hirtelen visszafogja a mozdulatot, leteszi kezét, s zavartan a körmét kezdi nézegetni. – Pardon, pardon, pardon – dadogja háromszor, s a történetekhez képest túlzott büntudattal – mesélte később röhögve a derék címfestő Kalapó kocsmájában, a Fácánkakasban. – Ennél komolyabb hisztikért sem szokás bocsánatot kérni az üzleti életben. Végül is igaza volt, tényleg csak azt írta föl a cédulára, hogy gyümölcskereskedő. Éppen, hogy bocsánatot nem kért az asztaltól, pedig rá sem csapott. Azután, képzeljétek el, ezt az ökörséget makogta: én csak gyümölcsárus vagyok... S adott a kialakított összeghez ráadásul ezeröttszáz ruppós jattot, s pardonozott a durvaságért, amit el sem követett.

Ezek után természetes, hogy mindenki komplett hülyének tartotta a pavilonbérlet, aki egy teljes délutánt szentelt annak, hogy eltüntesse cégéről a zöldség szót. Kisvárosunk peremkerületében egy csapásra híres lett. Mindenki odajárt röhögni a cégtáblán, mutogatták egymásnak, az idegeneknek, mint műemléket: Feskántos Márton gyümölcs éskereskedő. Az a habókos nem csak, hogy kifehéritette a ZÖLDSÉG szót, de ki is pontozta a helyét tulipánzölddel. Valóban, csak almát árusított, de nála lehetett a legolcsóbban vásárolni, a legszebbet. Makulátlan, tiszta csábító minden darabja, mintha a tudás fájáról szakajtotta volna mindahányat. A rongyos, nikotinsárga, tetovált kisfiúknak, a korán hervadó, lázasan vörös, petyhüdt utcalányoknak ingyen adott, nem bánta azt sem, ha becsapták, s naponta többször éltek a nagylelkűségével. Egy feltűnően szép, bár közönséges duzzadt ajkú, piros ruhás utcalány, Mária gyakran nézegette a harminckét esztendő fiatalémbert. Egyszer odalépett hozzá, megfogta a kezét, a szemébe tekintett és onnantól kezdve mindenhová követte...

Feskántosnak sokan próbálták a nyomába eredni, amikor esténként befüggönyözte – soha le nem zárta – a standot, amint estére elnéptelenedett a kicsinyke, rozszant házak utcácskája. Az biztos, hogy a lakásában senki

sem járt, illetve soha nem derült ki, hogy van-e egyáltalán lakása... Kíváncsi emberek kitarotn lopózkodtak utána, de ő a harmadik, vagy a negyedik utca után mindig kámforrá vált. Akármelyik irányba indult is el, mindig másfelé... Mindenki félt tőle és mindenki utálta. Ha nem volna ennyire udvarias, talán befogadnák.

Ha legalább ez a minden este más irányba haladó, zürös út lenne megmagyarázható, talán szeretnék is.

Mire játssza meg magát? Ha eldicsekedne legalább Mária – vélt – meghódításával Kalapó kocsmájában, a Fácánban, talán egy-két haverrá avató barátságos pofon után mindenki a keblére ölelné. De ezek csupán föltevés: Vajh' miért viszolygunk tőle, amikor akár bálványozhatnánk is – találgatta most már szinte egész nap a külváros népe. – Kitaposom a belét – üvöltötte Simon Péter, a bivalyerejű halárus, aki azt hitte, hogy Feskántos a szó hagyományos és hétköznapi értelmében „varjúzta el” tőle a piros ruhás Mária. Már régóta szerette volna elpáholni, de valahogy húzódozott a nyílt összecsapástól. Csak izzó szemmel figyelte, mint most is. Feskántos éppen Krajcs Alberttel beszélget. A hosszú hajú, csinos fickó, afféle egyetemi stoppkirály és szurrealista popköltő, akit a beat költőcsászár, Gregory Corso nevének tréfás kifordítása nyomán Korsó Gyurinak is becéznek, odaadóan bólogat. Odalép hozzájuk egy kisfiú. Feskántos rövid szóváltás után a zsebébe nyúl, előhúzza egy hibátlan, piros almát és a kezébe nyomja. Ez ma már a tizedik hasonló eset, mi a fene lehet ez: – Hát a zsebe is feneketlen ennek a Feskántosnak? – súgja Kalapó, a kocsmatulajdonosa. S mit keres itt ez a sok kölyök... Simon Péter végre elszánja magát. Vérben forgó szemmel odaimbolyog... Feskántosék a pultnál állnak, s rendelnek két-két deci piros bort. Krajcs közelebb húzódik, megigazítja csatos övét, de Feskántos csititón rápillant. – Mondd, mit akarsz – suttogja Péter arcába... Simon már-már meghátrálna, de fölremlik előtte Mária piros ruhája. – Maga – azt akarta mondani, barom, de csak ennyit szólt. – Tönkremegy a boltja, ha ilyen könnyelműen kezeli. Feskántos csak néz rá merőn, majd kezét nyújt neki. A halárus maga sem tudja mikor, de elfogadja a parolát, s már hárman egy asztalnál ülnek. Aztán négyen... heten, tizen... Simon Péter az egész Fácán népének rendel rántott halat és három szelet kenyéret. Közben Feskántost hallgatják.

Később, záróra után már csak ketten üldögélnek Krajccsal, aztán elhagyják a kocsmát... – Látod, Berci, ennél a jelenetnél semmi nem jellemezhetné jobban a helyzetemet, de ez még csak a kezdet. A próféta első próbatétele. – Az életben nagyon sok minden múlik az

abszurd véletlenül – tudálékoskodna Krajcs-Korsó szokása szerint, de Feskántos nem hallgatja végig. – Nem abszurd és nem véletlen. Én minden nap hibátlan almát hozok, a selejtet kidobom, mégis nyereséges a boltom. Mária szívének elnyeréséért semmit sem tettem, a többiek törték magukat utána, ám mégis engem követ, s mindenki félreérti. De ne akard már most néven nevezni... közhelyesíteni. Ez a ti bajotok, írástudók. Egy másvilági lény, egy angelus lelkével kellene a dolgokhoz közelfüggőnek, nyitott lélekkel... Ne tituláld most még szeretetnek sem, mert még annál is többre van most szükség. Vagy még pontosabban: CSAK ARRÁ. SZERETETRE.

A rozzant házak és bódék néptelen utcácskáján állnak. Feskántos maga elé mormolja: – Lehet, hogy a hanyagsággal, amellyel a lényeg szempontjából nem túl fontos bodegámat működtetem, máris a korbácsot suhogtatom a kufárszellem felé. De most, hogy megfogalmaztam, nem más, mint közhely, részgazság...

Elgondolkodva mered maga elé.

– Közhely, részgazság!...

Kunkovács László: Kerek tyúkól bajai szőlőkben

II. A BOHÓC HALÁLA

– Uraim, ne ripacskodjunk! Vetítésről szó sem lehet, vagy visszaveszem a darabot – zárta le a vitát az író. A kövér-töppedt rendező és az ösztövé, magas dramaturg összenéz: Nehéz fiú. E kései színpadi bemutatkozás is a hajlíthatatlanságának eredménye (mármint a megkésettység). Regényeit soha nem volt hajlandó átdolgozni, kirostokolta a kedvező pillanatok a berobbanáshoz.

– Hát mivel jelöljük a TENGER-t, maga örökifjú géniusz – méltatlankodik a kis hájgombóc. A gyermek, konok írófő ráncsa sem rezzen a tréfának szánt megszólításra, mint ahogy a többször is megkísérelt, spontán tegezősdiere sem reagált. „Ha kezdő koromban ÖN voltam számodra, maradjak most is az” – fut végig ilyenkor a szerző agyán, s csak annyit válaszol:

– Terítsenek a deszkára egy fehér papírt, s írják reá: TENGER. Na, nem tréfálok. A darab kegyetlenszínház alapötönusa is indokoltá teszi a puritán megoldásokat.

– Boldogok a lelki puritánok, mert övék Thalia szentélye – mormog a dramaturg az öntudatosan távozó zsenihát után.

A díszletmunkások vidáman húzzák föl az éjfekete függönyt. – Szeretem ezeket a szegényszínház, GRO-TOWSKI-s megoldásokat – jegyzi meg az egyik.

– Így délután négyig ultizhatunk.

– Én nem csak ezért szeretem – mondja az álmodozó, kék szemű, kinek most is egy regénykötet kandikál ki a köpenye zsebéből. A csapat alacsony, gombszemű bohóca, Csipisz kirántja: – Dejszen ez... AMA TÖRÖK, a mi írónk, Krajcs Albert színházi regénye. Hahaha. A szép lélek! A stréber! Remélted, hogy észreveszi, igaz?

A kék szemű elvörösödik, dühösen legyint, s tüntetően elvonul a függöny mögé. Az inkriminált könyvet olvassa!

De már hozzák a TENGER-t. Hatalmas, fehér karton, tusfeketén viritó betűkkel. Ezt már nem lehet ép ésszel, vihogás nélkül kibírni. Leterítik a színpadra, majd körbeállják. Ez volna hát a TENGER. Mi meg a partján állunk. Vihar közeleg – kiabálja Csipisz, a bohóc. Beleugrik. Jaj, segítség, beleestem a tengerbe, nem tudok úszni.

Megfulladok, segítség... SEGÍTS... üvölti egészen artikulatlanul, rekedt hörgéssel.

A kékszemű előbúvik a bömbölésre, a fejét csóválja, rágyújt: – Még jó színész lenne belőled – jegyzi meg fanyar mosollyal. Valóban, mintha túl jól is játszana, a bohóc feje először elkékül, aztán elfeketedik... lezuhan görcsbe merevülten... s nem ordít, nem mozdul már...

Mindenki a térdét csapkodja, de a kékszemű rosszat sejtve, rémülten odarohan, s kirántja Csipiszt a TENGER-ből, de mindhiába. Szeme kifordult, keze, teste jéghideg... vége...

– Tényleg nem tudott úszni – motyogja... berohant az üzemi orvos – majd, miután megnyomkodta, végigtapogatta, iszonyodó arccal néz föl: „FULLADÁSOS HALÁL. VÍZ IS VAN A TÜDEJÉBEN. TENGERVÍZ...“.

Az arcát ezek után nem merték letakarni a TENGERRREL. A papírt mindenki nagy ívben elkerülte. A szöke fiú borította reá a kék munkaköpenyét. Amint elvitte a bohócot a fekete kocsi, pánikszzerűen elmenekültek a színpadról...

III. APÁLYBAN

Apály volt, amikor a harmadik évezred második esztendejének verőfényes áprilisán, annak is a hetedik napján félig a homokba süllyedt palackra talált. Előre káromkodjon, elriassza a csekély illúziót, ami a minden valószínűség szerint vizes papírfoszlányt rejtegető testhez tapadt. „Eh, játszottunk olyat, hogy hiszünk a tenger fenekén rejtett kincsekben, mímeljünk izgalmat, hiszen még telik az erőnkől egy erőtlen, eleve szétpattanásra ítélt színes buborék megalkotásához“. (Amint látjuk, a halász nem buta ember, mérlegeli a választás lehetőségét, az is megfordul a fejében, hogy vajh' nem kéne vajon kapásból ezen ócska vacakot visszajuttatni oda, ahonnan vétetett? Legyen egy halovány emléke, amelyet később a megváltás elmulasztott lehetőségeként emlegethet? Vagy elégedjen meg egy szerény küllemű, valóságos palackkal.) Az utóbbit választotta. Jó hat decis, különös formájú flaskó, a torka karcsú, nem is oly közönséges, mint első blikkre látszott. (A fene egye meg, ha nem ilyen extra méret, visszavihettem volna Tragony boltjába, s kaphattam volna érte Kalapó nyulasi kocsmájában, a Fácánosban egy korsó kőbányai sert.) De így is inkább a megszokás, mint a kíváncsiság nyitotta ki vele az üveget, s ez nyomban oly nehéz lett, hogy muszáj volt leülnie. Fehér homályfoszlány terebélyesedett előtte, egy pillantást vetett az égre, majd lesunyta a fejét. Iszonyú a lila Androméda-ködbe burkolt, megsokszorozódott nap, furcsa megfogalmazhatatlan, álmokban előbukkanó sejtéseinek adott testet, melyek most teljes eklektikumukban, s mégis csodálatos egyszerűséggel bontakoztak ki előtte. A hang nem volt földöntúli, de betöltötte a mindenséget, legalábbis a horizontig. Hangdübörgés, égdörgés:

– Pillants föl rám újra, halász!

– Nem játszunk Ezeregyéjszakát – próbálja remegő hangon tréfára fordítani a szót, de nem mert fölneézni. – Ugye jó könnyednek lenni – fűzi hozzá valamivel bátrabban, hirtelen humora is támadt...

– Ilyen szellemes, dupla-telitalátatú riposztra korábban nem lettél volna képes. – mennydördül a válasz. – Úgy értem, mielőtt kinyitottad volna a palackot.

– Ugyan már, miért ne lettem volna képes, azt hiszed, csak akkor vagyok valaki, ha te megszálpsz? – sértődik meg hirtelen a halász.

– Hehehehehe – gigantikus kecskemekegés. – Persze, ti magyar emberek, ha sikerül nektek néha valahogy paradox módon megokosodnotok, megszáll benneteket a szellem, rögvest megtagadnátok tegnapi – fenét – keresi a szavakat – egy pillanattal korábbi önmagatokat is. Ahogy a dán Sören Kierkegaard mondaná: aki eljutott a létezés etikai stádiumába, elfelejtene az esztétikait, az Élet mérhetetlen gazdagságától elfordul, s méricskélgni, mérlegelni kezd, azt hiszi, ettől következetes a nagy választáshoz, pedig ettől válik igazán következetlenné. A bölcsesség nélküli rafinéria, a pusztá formálogika végül is szegényesebb, silányabb az önfelédtt azonosulásnál. „Én halász vagyok“ – hajtogatod csökönnyösen. Felejtsd el és higgy! El kell jutnod a vallási stádiumba, ha az öreg dán mester megnyugtat, reá is hivatkozhatom: Nem leszel újra együgyű, csak a teljességet kapod vissza, újra meglátod, de immár helyes megvilágításban a végső okot, s hogy igenis, van OK.

A halász behúzott nyakkal hallgat...

– Pillants föl újra. Androméda-ködeim azóta föl-szívták a föld távlati képét. Akarsz-e lenni a kutató, aki fölhalmoz? Az intelligencia, aki rendszerez? Egyszerre látod a magvat a héjjal, a jelenséget a lényeggel. Megfoghatod léted Kolumbusz tojását. Gondold el, olyan Sziszifuszvá válhatsz, akinek sikerül megállítania a görgetésre kárhóztatott sziklát (hiszen a szikla is szenved, csak ti nem tudjátok) a csúcson. Gyönyörködve tekinthetsz alá a bércről, megpihensz a szikládton, ejtözöl, azonosulsz – eltávolodsz, amelyik tetszik, nem az idők végezetéig, mert olyan nincs, hanem ÖRÖKKÉ!!!

– Tehát meg kellene halnom – összegez a halász?

– Kishitű, nem emlékszel, hogy NEGYVENHAT ÉVVEL EZELŐTT, AZON A GYÖNYÖRŰ OKTÓBER 23-I NAPON, AMIKOR ZÚGTAK A HARANGOK, ÜNNEPNAP VOLT még rólam álmodoztál... Teljesíthetem minden kívánságodat. Lehetsz te és az egész emberiség halhatatlan, bevonulhatsz a Teremtő birodalmába... És lehet, csak tőlem kívánnod kell: független, szabad és boldog hazád... És lehetsz SZABAD. Minden honfitársad egyet akar... ha te is úgy akarod, kérd hát tőlem ezt. Fölkínálom neked a legszebbet, a legtöbbet, a legnagyobbat, amiért a világon lenni érdemes, magyarnak lenni érdemes. Te meg értelmetlen, hazug szavakon lovagolsz. Az előbb már fölpillantottál, hazug, önámító, nem, inkább önszegényítő, száználmas dolog folytatni ugyanúgy, ahogyan tizenhét esztendeje élsz, ifjú álmaid temetése óta... AZT A LÁTVÁNYT ÚGY SEM FELEDHETED...

– De én éhes vagyok. Ma még semmit sem fogtam, s várnak a fiúk Kalapónál egy pofa kőbányaira... S az aszszony megszid, ha nem veszem meg a harminc deka parizert és a három hatvanas kenyeret...

– Balga. Mellesleg, hol van az már, de nem is fontos igazán... Nem veszed észre, hogy e beszélgetésünkől fogva kába fél- és álnyugalmadnak úgyis vége szakadt.

Légy bölcs, légy bátor végre újra, ismerj meg egészen, ha már kiszabadítottál másfél évtizedes, évezredes, milliós, egynapos – lényegtelen – palackbörtönömből. Vigyázz arra, amit mondasz és teszel.

A halász merev nyakán pattanásig feszül minden izom a kétféle akarástól: Már mozdul a feje, szeme egyre többet fogad be a horizontból, lát kipirult arccal, lelkesen zászlót lengető-lobogtató kisiúkat... – bizonyítsd be, hogy a palackból jöttél – suttogja valaki rekedten a halász hangján.

A megszokott dörgés már szinte halk a csüggedéstől...

– Látod, ez az én örök kálváriám. Engedelmeskednem kell a kíváncsiság minden parancsának, még ha látszat-kíváncsiságról van is szó, hiszen te nagyon jól tudod,

honnan jöttem és ki vagyok, de be kell tartanom a játékszabályokat, s ha visszaparancsolsz a palackba, vissza kell mennem. Gondold meg. Ha nem csak egy pillantást vetsz rám, megtudod, milyen értelmetlenül akadékoskodsz. Te nem vagy oly balga, mint a többiek, hogy értelmetlen, buta, kapzsi kíváncságokat zsarolj ki tőlem, de ha már okos vagy, legyél egészen az. Ám a halász még a szemét is behunyja, kézbe fogja az üveget, megvárja, míg egészen el nem nehezül. Mikorra nyilvánvaló, hogy eltűnt a szellem a palackban, bedugaszolja. Még hallja az elkönnyült butéliából a mormolást. Nyisd ki te szerencsétlen! Te örök rab!

Kis csobbanás. A víz színén kis örvénygyűrű, elsimul, marad a kékből fokozatosan visszazöldülő, s lassan az alkonyat szürke pirosát magába lényegítő víztükör...

Kunkovács László: Tanyai kemence